

Arun Sundararajan

The Sharing Economy and the Rise of Crowd-Based Capitalism, MIT press, Cambridge, 2016, 256 str.

Kraj moderne, kao i kraj fordizma, doveo je do fenomena poznatog kao proces transformacije kapitalizma, o kojem se sve više govori i piše. Točan odgovor i definiciju transformacije kapitalizma nije moguće pronaći u recentnoj literaturi, ali već sama količina teksta koja je objavljena na tu temu, dovoljno govori o aktualnosti problema. Sasvim je sigurno kako je jedan od krakova u transformaciji kapitalizma i „ekonomija dijeljenja“, odnosno „kolaborativna ekonomija“.

Knjiga *The Sharing Economy and the Rise of Crowd-Based Capitalism*, objavljena 2016. godine, autora Aruna Sundararajana, posvećena je problemu transformacije kapitalizma prema novim oblicima tržišnih i drugih modela poslovanja. Autor možda najtemeljitiije do sada opisuje i definira fenomen ekonomije dijeljenja u postindustrijskim društvima. Arun Sundararajan zaposlen je kao profesor ekonomije na poslovnoj školi *Stern*, Sveučilište u New Yorku. Nakladnik knjige je MIT press, što djelu daje posebnu težinu.

Već sama organizacija teksta ukazuje na poseban doprinos temi koja je obrađena. Sadržaj knjige podijeljen je u dvije temeljne cjeline, koje autor naziva: *Uzrok* i *Posljedice*. U prvom dijelu knjige, pod naslovom *Uzrok, razlog ili povod svemu*, autor se bavi definiranjem ekonomije dijeljenja i svim pojavnostima koje su vezane uz taj fenomen. Drugi dio knjige, pod nazivom *Posljedice, rezultat ili izvršenje*, posvećen je determinaciji posljedica koje su prouzročene djelovanjem ekonomije dijeljenja na cjelokupno gospodarstvo. Analize su pretežno usmjerene na ekonomiju SAD-a, ali se spominju i druge gospodarske cjeline i subjekti.

U uvodnom dijelu autor otvara temeljno pitanje ekonomije dijeljenja o kojem će se raspravljati u knjizi. Njegova primjedba odnosi se na suvremenu problematiku posjedovanja automobila i parkirnog mjesta za stanovnike Manhattana. Knjigu započinje riječima:

Živim na Manhattanu. Nemam automobil, što nije neobično. Manje od četvrtine stanovnika Manhattana ima automobil. Ali, ponekad trebam automobil. I, vrlo je teško pronaći pristupačan automobil na Manhattanu...

Automobil je, prema mnogim znanstvenicima iz različitih polja znanosti, obilježio 20. stoljeće. Razvoj industrije automobila obilježit će razvoj suvremenog kapitalizma te će postaviti temelje države blagostanja. Imati automobil, bila je u početku stvar prestiža, da bi s protekom vremena, automobil od luksuznog sredstva postao nasušna potreba. Danas samo svaki četvrti stanovnik Manhattana ima automobil. Stvari su se stubokom promijenile. Automobili nisu više primarna potreba, a država blagostanja odumire zajedno s posjedovanjem vlastitog automobila.

Upravo ta naoko nevidljiva promjena ponašanja stanovnika Manattana, bit će obrazac za proučavanje promjene ponašanja potrošača u postindustrijskim društvima. Prva četiri poglavlja knjige, u cjelini pod naslovom *Uzroci*, govori o promjeni ponašanja potrošača, ali i o promjeni ukupne poslovne paradigme u postmoderni. U prvom poglavlju autor se bavi definiranjem ekonomije dijeljenja te navodi pet temeljnih karakteristika ekonomije dijeljenja. U nastavku poglavlja autor otvara potpuno originalnu temu determinacije razlika između tržišne ekonomije, ekonomije dijeljenja i ekonomije darivanja, čime knjiga daje značajan znanstveni i stručni doprinos. Drugo i treće poglavlje bavi se determinacijom kapitalizma platformi i modelom upravljanja pojedenim platformama. Autor razvija metodologiju kojom utvrđuje razlike među stratezijskim modelima koje te platforme koriste. Četvrto

poglavlje zatvara prvu cjelinu, s naglaskom na kapitalizam blokova te izgradnju modela upravljanja sličnu kao u strategiji „Bitcoina“.

Drugi dio knjige bavi se efektima, odnosno učincima ekonomije dijeljenja na gospodarske sustave i društvene zajednice u cjelini. Autor naglašava utjecaj kapitalizma, temeljenog na zajednicama te zajedničkom ulaganju u projekte, što je ključna promjena paradigme poduzetništva, temeljenog na poduzetniku pojedincu. Potpuna promjena poduzetničke paradigme neminovno izaziva potpuno novi pristup obračunavanju poreznih obveza. S tim u svezi, ekonomija dijeljenja toliko brzo raste i napreduje da ne postoji jasna i nedvosmislena zakonska legislativa koja bi regulirala ovo područje. I na kraju, možda i najvažnije od svega, autor skreće pozornost na činjenicu kako nije razvijen adekvatan model zaštite pojedinca i njegove imovine u ovom novom obliku poslovanja.

Autor pristupa problematici ekonomije dijeljenja kao profesor ekonomije te ukazuje na nove oblike stvaranja dohotka. Dodatni prihodi koje pojedinci ostvaruju iznajmljujući svoje nekretnine putem platforme *AirBnb*, obavljajući sitne popravke po kućama kroz *TaskRabbit* ili prevozeći putnike putem platforme *Uber*, otvaraju prostor za proučavanje suvremenog fenomena samozapošljavanja i ostvarivanja prihoda. S jedne strane, ruši se kanonski okvir postojećeg radnog vremena, a s druge strane, otvara se mogućnost povremenog zapošljavanja i ostvarivanja dodatnih profita. Ostvarivanje prihoda putem platformi ekonomije dijeljenja zaobilazi korporacijske prakse i potrebu vertikalne integracije poslovanja. Smithova podjela rada više se ne može primijeniti na poslovanje digitalnih platformi, kao ni Marxova dijalektika i odnos rada i kapitala. Unutar postojećeg kapitalističkog sustava proizvodnje stvara se potpuno nova paradigma, koju autor dovodi u svezu s nekom vrstom socijalizama i proizvodnih odnosa, temeljenih na takvoj praksi.

Sadržaj knjige, kao i vrlo precizna podjela na dva odvojena, a opet usko povezana dijela, čine ovu knjigu izrazito vrijednim doprinosom suvremenoj ekonomskoj znanosti. Međutim, upravo ta stroga i nedvosmislena ekonomska orijentacija sadržaja je i glavni nedostatak knjige. Fenomen kapitalizma platformi i ekonomije dijeljenja ne može se svesti samo na proučavanje ekonomskih efekata koje ostvaruju pojedinci ili zajednice kroz suvremene načine poslovanja. Kapitalizam platformi pronalazi svoje mjesto unutar postojećeg društvenog uređenja koje je dominantno obilježeno postindustrijskim društvom i postmodernom, što neminovno zahtijeva interdisciplinarni pristup.

Autorovo oduševljenje razvojem i primjenama novih tehnologija u suvremenoj poduzetničkoj praksi ne polazi od razvoja ekonomske svijesti i ponašanja koje je omogućilo razvoj kapitalizma platformi temeljenog i na razvoju društvenih mreža. Ovdje se nameće potreba podsjećanja na pojavu i propast tzv. dot.com tvrtki, s kraja 20. stoljeća, koje su također koristile tehnološke platforme u svom poslovanju. Uspjeh kapitalizma platformi, temeljen je na razvoju povjerenja među korisnicima usluga na platformama, odnosno razvojem *peer-to-peer* pristupa poslovanju, koje nije postojalo kod dot.com kompanija. Osim toga, ekonomiju dijeljenja treba staviti u kontekst postindustrijskih društva i slobode pojedinaca u odlukama o rasporedu svog slobodnog vremena. Kao što to navodi i Rifkin u knjizi *Zero marginal cost*, ekonomija dijeljenja ima vrlo jake dodirne točke i s pretkapitalističkim društvom u kojem su majstori obrtnici ostvarivali zarade na razini preživljavanja, bez mogućnosti širenja i investiranja u veće zahvate. Sve navedeno nas upućuje na potrebu interdisciplinarnosti umjesto strogog ekonomskog pristupa fenomenu ekonomije dijeljenja.

Ekonomija dijeljenja, kao suvremeni fenomen, već je pustila korijenje i u hrvatskoj gospodarskoj praksi. Stoga se knjiga preporučuje kao vrlo vrijedan izvor informacija za sve buduće poduzetnike početnike, kao i za proučavanje u okviru nastave na visokim poslovnim školama i fakultetima.